

I 274

GÎNDIREA ESTETICĂ ÎN ARHITECTURA ROMÂNEASCĂ

A DOUA JUMĂTATE A SECOLULUI XIX ȘI
PRIMA JUMĂTATE A SECOLULUI XX

Studiu introductiv și coordonare generală:
dr. arh. GHEORGHE SĂSĂRMAN

Antologie și note:

arh. NICOLAE LASCU și arh. ALEXANDRINA DEAC

Note bibliografice: arh. NICOLAE LASCU

EDITURA MERIDIANE

BUCUREȘTI

1983

inv. 4744

din greu, și cu greu se hotărăște să se oprească la o *idee* care poate fi aplicată.

Cînd aceste scrupule profesionale de o înaltă moralitate vor fi respectate de cei chemați, apoi marele public va sfîrși prin a înțelege că este și în folosul său și în folosul general național de a deosebi *binele* de rău în materie de artă românească.

DE VORBĂ CU D-NUL N. GHICA-BUDEȘTI

— *Există sau nu un specific românesc în artă?*

— Desigur că da, cum există la toate popoarele care au un caracter etnic bine accentuat. Acel specific este în raport cu însușirile artistice ale fiecărui popor, precum și cu gradul său de cultură și civilizație.

Poporul nostru are desigur mari însușiri artistice: proba o găsim în arta noastră din trecut, care începe abia a fi studiată mai îndeaproape. Proba o avem neîndoielnică în arta țaranului român, care știe să dea o înfățișare estetică fiecăruia din obiectele de care se servește în viața de toate zilele. Casele vechi din satele de la munte, rămase din veacurile anterioare, bisericuțele de prin sate, costumele naționale moștenite din generație în generație sunt atîtea dovezi a simțului de artă al țaranului român în decursul vremilor trecute.

— *Prin ce se deosebește arta noastră de a celorlalte țări?*

— Nu este posibil a se răspunde în câteva cuvinte la această întrebare, căci ar trebui pentru aceasta ca arta noastră, de la începuturile ei și pînă astăzi, să fie ca în alte țări, complet studiată și analizată, ca să poată fi comparate caracterele ei cu ale artei celorlalte popoare.

Asemenea studii nu există încă la noi, ci numai lucrări de detaliu. Ne lipsește prin urmare prima condițiune: cunoașterea completă a chestiunii pentru a răspunde la întrebare. În linii generale se poate spune totuși, că arta noastră este destul de caracteristică pentru a putea fi deosebită de aceea a altor țări, fiecare din noi simte această deose-

„Politica”, II, 1927, nr. 249 din 25 martie, p. 2. Interviu din cadrul ciclului: *Artă românească — lămuriri privitoare la problemele specificului românesc*, realizat de Petru Comarnescu.

bire care este foarte evidentă cel puțin în ceea ce privește arta noastră din trecut: o biserică din timpul lui Ștefan cel Mare, /o/ mănăstire din timpul lui Constantin Brîncoveanu, un costum național din Oltenia sau Bucovina au particularități atât de caracteristice încît sînt românești și nu pot fi decît românești.

Stilul românesc.

Din răspunsurile ce am dat la precedentele întrebări se poate deduce că avem elementele necesare unui stil. Se mai poate afirma că am avut un stil românesc în trecut. Studiul arhitecturii din țările române din veacul al XIV-lea pînă în veacul al XIX-lea ne dovedește aceasta cu certitudine.

De mai bine de 30 ani, trezirea simțului nostru național în artă a îndrumat interesul păturii culte în direcția cercetărilor pe terenul artei noastre.

Aceste cercetări dovedesc că în timp de cinci veacuri fiecare epocă importantă a avut oareșicum stilul ei și că evoluția artei urmîndu-și tradiția, formează o adevărată „școală” care s-a dezvoltat și s-a transformat treptat. [...]

Pe la sfîrșitul veacului al XIX-lea a început perioada de redescoperire a tradițiunii noastre artistice din trecut. Generația noastră, ca și cea imediat anterioară, au căutat a reînvia forme și mostre din vechea noastră arhitectură și a le adapta vieții moderne. Sforțarea a fost grea căci tradiția era cu totul pierdută și uitată. Documente nu existau, afară de cîteva fotografii după monumentele vechi, în parte ruinate și ascunse prin văile munților sau prin mijlocul bălților de la șes, împrăștiate în satele de pe întreg cuprinsul țării.

În toate orașele, ca și la țară, s-au ridicat atunci edificii și locuințe inspirate în formele lor de arta noastră veche, multe din ele armonioase și plăcute; ele dovedesc ce sfortări meritorii s-au făcut în această direcție.

Totuși cred că nu ne aparține nouă să spunem dacă ele constituiesc un stil românesc modern. Numai viitorul se va putea pronunța. Urmașii noștri care vor privi epoca de astăzi în ansamblul ei, o vor vedea de la distanța necesară pentru a o putea judeca cu obiectivitate, vor da răspunsul.

Personal, cred că suntem încă în perioada de formațiune a stilului românesc modern și că arhitecții de astăzi care au

cercetat și studiat arta noastră din trecut spre a o potrivi cu viața modernă, au făcut pînă acum, prin forța lucrurilor, mai mult arheologie decît arhitectură.

Mai cred că această perioadă de dibuire va mai dăinuși pînă cînd transformarea metodelor de construcție la care asistăm astăzi se va desăvîrși, pînă cînd betonul armat, a cărui tehnică revoluționează astăzi principiile constructive de pînă acum, își va fi găsit formula adecuată, pînă cînd în sfîrșit arhitecții români de mîine sau poimîine vor fi potrivit aceste noi metode condițiunilor locale, climei țării și caracterului nostru etnic propriu.

Reflecții asupra puterilor noastre creatoare.

Puterile noastre creatoare au existat în trecutul nostru artistic. Mărturiile ne sînt toate monumentele care ne-au rămas de la Voevozii noștri și doar știm cit de vitrege ne-au fost împrejurările istorice prin care am trecut.

Ce vor fi aceste puteri creatoare de azi înainte este secretul viitorului. Totul depinde de modul cum vom ști să reacționăm pentru a eși din trista stare în care ne aflăm de la război încoace.

Depinde de modul cum vom ști să ne formăm pătura cultă de mîine din care se vor selecționa artiștii, depinde de îmbunătățirea stării noastre materiale, căci este sigur că nu poate fi artă în sensul înalt al cuvîntului în epocile de mizerie ca aceea în care ne zbatem și în care clădirile începute stau de se ruinează fără a putea fi terminate.

Arhitectura, cea mai nobilă dintre arte, are și o latură socială, care o face dependentă de starea generală a țării. Ca să înflorească, trebuie îndeplinite multe condiții bune: Starea materială este necesară, dar nu suficientă, mai trebuie și o stare sufletească prielnică.

Ca să idealizezi materia internă, ca să dai viață și să faci să vorbească pietrele, trebuie o stare sufletească formidabilă.

Marele francez Paul Valéry împarte casele în trei categorii: acele care nu spun nimic, acele care vorbesc și acele care „cîntă“.

Despre cele dintîi nu vorbim: din cele de a doua categorie avem destule: școli, gări, clădiri administrative; ele spun scopul pe care îl servesc, ele sînt utile și aceasta este desigur ceva. Dar cele din ultima categorie sînt singurele.

care intră în domeniul arhitecturii înalte care rivnește spre „stil“.

Să muncim cu credința și smerenia meșterilor din vechime care lucrau cu tot sufletul lor. Ei n-au căutat stilul, le-a fost dat să-l găsească fiindcă puneau în arta lor toată conștiința și toată inima lor.

Să fim cu convingerea că numai dacă vom fi la înălțimea menirii noastre de artiști vom putea păși spre stilul căutat și vom putea înlesni celor care vor veni după noi și care poate vor trăi în vremuri mai prielnice pentru artă decît noi, le vom înlesni găsirea și desăvîrșirea stilului românesc.

Nu este suficient a voi pentru a găsi un stil.

El se elaborează cu incetul și e alcătuit mai mult din cunoașterea adîncă a meșteșugului și din modesta abnegație a generațiilor premergătoare decît din voința de a fi originali, care preocupă atît de mult tinerele generații de artiști.